

Frågor och svar om sex mot ersättning

Vad anser RFSL om den svenska sexköpslagen, som gör köp av sexuella tjänster olagligt?

RFSL anser att sexköpslagen är problematisk och behöver ses över. Den huvudsakliga anledningen är att en kriminaliserande lagstiftning stigmatiserar redan utsatta personer. Det är självklart för RFSL som organisation att stå upp för att alla som har sex mot ersättning ska ha tillgång till en trygg vardag och till sina mänskliga rättigheter. Det är också så att hbtq-personer och migranter är överrepresenterade bland de som har sex mot ersättning i Sverige och att hbtq-rörelsen, MR-organisationer och hiv-preventionsorganisationer runt om i världen förespråkar avkriminalisering.

RFSL menar att den paragraf i brottsbalken som förbjuder köp av sexuella tjänster, sexköpslagen, bör reformeras så att köp av sexuella tjänster, av vuxna som under frivilliga former har sex mot ersättning, inte längre är kriminaliserat. RFSL menar samtidigt att den som har sex mot ersättning utifrån ett ekonomiskt, socialt, psykosocialt eller fysiskt tvång löper stor risk att lida skada. Därför gav RFSL sitt stöd till intentionen när en statlig utredning 2016 föreslog en gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst. Det innebär att RFSL står bakom att köp av sexuell tjänst inte bör vara tillåtet under sådana omständigheter som föreslogs rymmas under det föreslagna brottet grovt köp av sexuell tjänst, då den som säljer befinner sig i en skyddslös eller på annat sätt utsatt situation, exempelvis beroende till den som köper en sexuell tjänst, kraftig alkohol- eller drogpåverkan eller utsatthet för människohandel. Gällande människohandel, för sexuella eller andra ändamål, är det i sig ett allvarligt brott.

Vad har RFSL för andra ställningstaganden kring sex mot ersättning?

- RFSL anser att samhället behöver inse att sex mot ersättning i vissa fall kan grunda sig på frivillighet i form av ett genomtänkt val, och i andra fall kan grunda sig på en utnyttjandesituation där den som säljer sex är skyddslös. I stället för fortsatt kriminalisering av sex mot ersättning önskar RFSL en utveckling av det sociala arbetet inom området och ett aktivt motverkande av den sociala exkluderingen av de som har sex mot ersättning.
- RFSL menar att samhället ska ge stöd till organisationer som företräder personer som har sex mot ersättning och ta de erfarenheter som sådana organisationer förmedlar på allvar. De stödfunktioner som finns för personer som erbjuder sex mot ersättning måste ha hbtq-kompetens och kunna ta emot personer oavsett sexuell läggning och könsidentitet.
- RFSL menar att den nuvarande utformningen av brottet koppleri gör att den påverkar sexarbetares hälsa och säkerhet negativt. Därför förordar RFSL att en utvärdering av kopplerilagen görs med in° att den inte ska kunna användas mot sexarbetare själva på ett sätt som riskerar förstärka sexarbetares stigmatisering, utsatthet och utanförskap exempelvis genom att kunna bli av med kontrakt på en hyrd bostad eller att en partner, som bostad delas med, ska kunna åtalas för koppleri.
- Vidare anser RFSL att utlänningslagen är problematisk när det gäller att avvisning av migranter kan ske enbart på grund av att en icke EES-medborgare (från utanför EU och övriga EES-länder) haft sex mot ersättning i Sverige. Detta utifrån formulering i lagen om möjlighet till avvisning om sådan person “inte kommer att försörja sig på ett ärligt sätt”, vilket när det gäller denna grupp migranter i praktiken innebär att säljaren av en sexuell tjänst också blir kriminaliserad.

Varför engagerar sig RFSL i frågor kring sex mot ersättning?

Hbtq-personer har sex mot ersättning i högre utsträckning än befolkningen i stort. Folkhälsomyndighetens sexualvaneundersökning 2019 visade att bland homo- och bisexuella hade 7,5 procent erfarenhet av att ha sex mot ersättning, bland transpersoner hade 10 procent erfarenhet av att ha sex mot ersättning, medan siffran för gruppen kvinnor respektive män i stort var 1,5 procent respektive 1 procent. Bland gruppen migranter visar en studie av forskaren Nina Voula Jarvis (2018) att minst 70 procent har erfarenhet av att ha sex mot ersättning.

RFSL företräder med andra ord grupper där erfarenhet av att ha sex mot ersättning är vanligt förekommande. Då det också finns studier som visar att utsattheten bland personer som har sex mot ersättning är större med kriminalisering likt den svenska sexköpslagen, drar RFSL slutsatsen att hbtq-personer som har sex mot ersättning drabbas av en särskild utsatthet. RFSL önskar motverka att den som har sex mot ersättning drabbas av stigmatisering, diskriminering och ohälsa.

Vi ser att ett förbud mot köp av sexuella tjänster inskränker på grundläggande mänskliga rättigheter för den som har sex mot ersättnings mänskliga rättigheter. I ett internationellt perspektiv har RFSL samma synsätt som FN:s världshälsoorganisation, WHO, och UNAIDS, FN:s samordnande organ mot hiv/aids, som båda avråder från kriminaliserande lagstiftning när det gäller sex mot ersättning. Även ledande människorättsorganisationer som Amnesty International och Human Rights Watch är för en avkriminalisering av sex mot ersättning, utifrån ett människorättsperspektiv.

Vad säger undersökningar om vad kriminalisering av sex mot ersättning har för effekter?

Det finns inga studier som visar att situationen för sexarbetare förbättras på något sätt med ett förbud mot köp av sexuella tjänster. Däremot har en studie av forskaren Jay Levy (2015) visat att den svenska sexköpslagen gjort att rädsla för polis, socialtjänst och andra myndigheter utgör hinder för att söka vård och få tillgång till sociala insatser. Läkare i världen rapporterar, i en studie, att införandet av ett förbud mot köp av sexuella tjänster i Frankrike för sexarbetare ledde till en ökad våldsutsatthet, försämrade levnadsvillkor och oförändrad eller försämrad relation med polisen. Initiativet UglyMugs, en säkerhets-app för sexarbetare, har, efter det att köp av sexuella tjänster kriminaliserades i Irland, rapporterat en ökning med 90 procent av brott mot personer som säljer sexuella tjänster och en ökning med 92 procent när det gäller våldsamma brott.

Det finns heller ingenting som säger att förekomsten av sex mot ersättning, vilket är en av den svenska lagens huvudsyften, minskar med kriminaliserande lagstiftning. Enligt Folkhälsomyndighetens sexualvaneundersökning 2019 hade 9,4 procent av svenska män erfarenhet av att köpa sexuella tjänster, vilket är lika många som de 10 procent av svenska män som rapporterades ha sådan erfarenhet när sexköpslagen infördes för 20 år sedan.

Vad skulle en avkriminalisering av sex mot ersättning innebära för hiv-preventionen?

Den som har sex mot ersättning utsätter sig för en ökad risk att drabbas av hiv och andra sexuellt överförda infektioner. Att sex mot ersättning är kriminaliserat leder till sämre villkor för sexarbetare, som att man arbetar under mindre trygga förhållanden, har svårare att ställa krav på säkrare sex gentemot sina kunder och har sämre tillgång till hälsovård. Världshälsoorganisationen, WHO, uppskattar att avkriminalisering av sexarbete minskar förekomsten av nya hiv-infektioner i gruppen med hela 46 procent. Förebyggande hiv-medicinering i form av PrEP är något som globalt sett rekommenderas vara tillgängligt för sexarbetare, men några rekommendationer om detta har inte gått ut i Sverige.

Vad finns det för alternativ till dagens kriminaliserande lagstiftning?

RFSL har en positiv syn på den så kallade avkriminaliseringsmodell som genomförts i Nya Zeeland. En sådan avkriminalisering innebär ett avskaffande av bestraffande lagar som riktar sig mot att ha frivilligt sex mot ersättning, vilket ger makten till den som har sex mot ersättning och möjliggör för sexarbetare att kunna arbeta under arbetsrättsliga villkor, att kunna arbeta tillsammans för stärkt säkerhet, att kunna organisera sig fackligt med mera. Sådan avkriminalisering bör kompletteras med stärkta sociala insatser mot säljare och köpare av sexuella tjänster och ett fortsatt förbättrat brottsbekämpande arbete mot människohandel.

RFSL ser inte lika positivt på så kallade legaliseringsmodeller, då dessa innebär att personer som har sex mot ersättning måste uppfylla strikt uppställda krav för att kunna göra det lagligt. I länder som Tyskland och Nederländerna är det just särskilt utsatta sexarbetare som inte har möjlighet att uppfylla dessa krav och vars verksamhet därmed ändå kriminaliseras.

Vad tycker sexarbetare själva om sexköpslagen?

En majoritet av personer som har sex mot ersättning i Sverige är, enligt tidigare nämnda studie av forskaren Nina Voulajärv, inte för fortsatt kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Läkare i världen rapporterar att samma gäller även för personer som säljer sexuella tjänster i Frankrike. Det finns idag organisationer i Sverige, Fuckförbundet och Rose Alliance, som organiserar sexarbetare och dessa är tydliga motståndare till fortsatt kriminalisering av köp av sexuella tjänster.

RFSL solidariserar sig med dessa organisationer för sexarbetares rättigheter. På samma sätt är paraplyorganisationen för hbtq-organisationer i världen, ILGA World, och paraplyorganisationerna för transorganisationer, Transgender Europe och GATE, för en avkriminalisering av sex mot ersättning. En inte obetydlig del av medlemmarna i anslutna hbtq-organisationer är sexarbetare.

Men är det inte vuxna män som främst kommer att tjäna på en avkriminalisering av sex mot ersättning?

Nej, oavsett vad man tycker om förekomsten av sex mot ersättning, eller vad man tycker om personer som köper sexuella tjänster, kan vi se att svensk lagstiftning idag är direkt skadlig för personer som har sex mot ersättning. Det handlar inte om rätten att köpa sex, utan om att rättigheterna för de som erbjuder sex mot ersättning behöver stärkas. Ett problem med den svenska lagstiftningen är också att ett så stort fokus läggs på individer som köper och säljer sexuella tjänster, när det i högre utsträckning är staten som borde hållas ansvarig för underliggande faktorer, som socialt och ekonomiskt utanförskap, som leder till att vissa personer som har sex mot ersättning känner att de inte har något val.

Den svenska sexköpslagen leder till att verksamheten är mer dold än den annars hade varit. Det är i sådana miljöer som köpare får mer makt över den som har sex mot ersättning. När köpare på grund av lagstiftningen tvingas prioritera sin egen säkerhet blir det svårare för den som har sex mot ersättning att prioritera sin, särskilt som säljaren kan leva under en ekonomisk utsatthet som innebär att personen ser få eller inga alternativ till att sälja sex. Istället för att till exempel ta emot i sitt eget hem, där köparen löper en större risk att bli påkommen av polis, tvingas den som erbjuder sex mot ersättning istället att göra det på okända platser. När den som har sex mot ersättning tvingas till ett högre riskbeteende är det kvinnor, unga, hbtq-personer, migranter, personer med erfarenhet av rasifiering och andra utsatta grupper som drabbas hårdast och dessutom riskerar att drabbas av hatbrott.

Men är inte sexköpslagen en feministisk lagstiftning som visar att vi i Sverige står upp för kvinnors rättigheter?

Förekomsten av sex mot ersättning kan vara en manifestation av ojämlikhet, men det är inte en underliggande faktor som leder till ojämlikhet. Vi behöver en feministisk lagstiftning som värnar om den som har sex mot ersättning och som säkerställer att de som inte vill sälja sexuella tjänster har tillgång till andra alternativ.

Det är exempelvis inte feministiskt att två kvinnor som bedriver sexarbete tillsammans för sin egen säkerhet båda kan fällas för koppleri, eller att en potentiellt olämplig pappa sannolikt får vårdnaden av ett barn, vid en vårdnadstvist, om mamman varit sexarbetare också under en kortare period. Inte heller är det feministiskt att gränspoliserna aktivt arbetar för att deportera personer, oftast kvinnor, för att de har sålt sexuella tjänster, eller att polisen aktivt verkar för att personer som har sex mot ersättning ska bli av med sina hyreskontrakt.

Det är dags att inse att personer som har sex mot ersättning gör det av en lång rad olika anledningar och att många gör det fullt frivilligt. Vissa av dessa personer är socialt och ekonomiskt utsatta och behöver förstärkt tillgång till sociala insatser, inte att samhället utsätter dem för insatser som gör dem mer utsatta och stigmatiserade.

Varför tycker RFSL att det är extra problematiskt att den svenska modellen exporteras som en del av den feministiska utrikespolitiken?

RFSL är en feministisk och antirasistisk organisation, med verksamhet runt om i Sverige och partnerorganisationer och samverkansprojekt runt om i världen. Vi är stolta över att den svenska regeringen tydligt tar ställning för och aktivt arbetar för ökad jämställdhet och bättre levnadsvillkor för hbtq-personer.

Vi är samtidigt mycket kritiska till att den svenska sexköpslagen formuleras som en lösning som kan "exporteras" till andra länder och kontexter. Dels för att vi ser att den marginaliserar utsatta grupper i Sverige, och dels för att den inte är applicerbar i länder som saknar det sociala skyddsnät som finns här, om än inte nåbart för alla.

Hbtq-personer och migranter, framför allt transkvinnor, är i många delar av världen helt beroende av sexarbete för sin överlevnad. Det gäller både i globala syd och i globala nord, även om skillnaderna givetvis är stora. Att införa kriminaliserande lagstiftning i en kontext utan sociala skyddsnät, diskrimineringslagstiftning eller ett starkt civilsamhälle är såväl farligt som direkt olämpligt.